

Tiltaksstrategier og retningslinjer for Engerdal kommune 2020-2023,

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Bakgrunn

Fra 01.01.2014 fikk kommunene overført vedtaksmyndighet for bruken av de økonomiske virkemidlene innenfor landbruket, herunder bla. Forskrift 4. februar 2004 nr. 448 om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL-forskriften). Formålet med dette var å skape et lokalt landbrukspolitisk engasjement, samt bidra til mer målrettet og effektivisert bruk av midlene. Forutsetningen var at det skulle utarbeides flerårige strategier for bruken av midlene basert på lokale utfordringer og prioriteringer.

Kommunene har tidligere utarbeidet 4-årige tiltaksstrategier for perioden 2005 - 2008, 2010 -2013 og 2014 – 2017 (med utvidelse t.o.m. 2019). Det er nå tid for ny rullering av strategiene.

Sentrale føringer

Nasjonalt miljøprogram 2019 - 2022, rapport nr. 28/2018 19.11.2018, formidler nasjonale mål og internasjonale forpliktelser på miljøområdet i jordbruket og gir føringer for miljøarbeidet i jordbruket på nasjonalt nivå.

Regionalt miljøprogram 2019 - 2022 inneholder beskrivelse av miljøutfordringene i fylkene, samt prioriteringer for hvordan disse utfordringene skal følges opp med tiltak.

De regionale miljøtilskuddene som gjelder for Hedmark og Oppland er bestemt gjennom Regionalt miljøprogram (RMP) for Innlandet 2019 - 2022. Programmet gir føringer for prioriteringer i de kommunale tiltaksstrategiene for bruk av midler til Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), som skal gjelde i perioden 2020 - 2023.

SMIL-midlene er regulert av Forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket, fastsatt av Landbruksdepartementet (nå Landbruks- og matdepartementet) 4. februar 2004 med hjemmel i lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordlova) §§ 3 og 18.

Formål

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensning fra jordbruket, *utover* det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Ordningen skal gi en målrettet innsats med utgangspunkt i lokale behov, utfordringer og målsettinger.

Kommunene skal lage fireårige tiltaksstrategier der det beskrives miljøutfordringer og prioriteringer av tiltak i egen kommune. Tiltaksstrategiene skal sees i sammenheng med kommunale planer.

Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) blir gitt som engangstilskudd til investeringer og vedlikehold.

Prosess

Nasjonalt miljøprogram oppfordrer til samarbeid på tvers av kommunegrensene. Kommunene Elverum, Engerdal, Stor Elvdal, Åmot og Trysil har samarbeidet i planleggingen av felles

tiltaksstrategier og retningslinjer for perioden 2020 - 2023. Hovedlinjene er tilnærmet like, men hver kommune har egne lokale utfordringer som vil gjenspeile seg i de endelige retningslinjene.

I Engerdal har kommunestyret delegert myndigheten etter forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) og forskrift om tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skog, til Utvalget for SMIL og NMSK. Unntaket er når de flerårige tiltaksstrategiene skal rulleres, da skal disse vedtas av kommunestyret i henholdt til Delegasjonsreglement, vedtatt av kommunestyret 21.12.2010 – sak 107/10.

Mål for jordbruket i Sør-Østerdal

Jordbruket i Sør-Østerdal skal opprettholde et variert og åpent kultur- og seterlandskap, samt bevare og utvikle natur- og miljøverdiene gjennom aktiv skjøtsel og bruk av ressursgrunnlaget.

Jordbruket i Sør-Østerdal skal drives miljøvennlig og med god agronomi som tar vare på produksjonsgrunnlaget og reduserer forurensing og klimagassutslipp per produsert enhet

Utfordringer i Sør-Østerdal kommuner

Våre kommuner består av både dal-, fjell- og flatbygder, med ulike typer utfordringer i jordbruket.

Tabell 1 under viser en oversikt over utfordringer knyttet til jordbruk og miljø.

Tabell 1: Utfordringer knyttet til jordbruk og miljø

Hovedtema	Utfordringer	
	Dal og fjellbygd	Flatbygder
Kulturlandskap og biologisk mangfold		
Kulturlandskap og biologisk mangfold	Gjengroing av beite- og slåttemark, marginalt/bratt areal som går ut av bruk	Beiteareal ute av bruk pga. lite beitedyr, reduksjon av kantsoner, restarealer, våtmark etc., færre naturlige leveområder, reduksjon av pollinerende og andre insekter
Kulturminner og kulturmiljøer	Gjengroing av kulturmiljøer, forfall av bygninger og andre kulturminner som er ute av bruk, fjerning av kulturminner	Oppdyrking, redusert beitebruk og seterbruk, forfall av bygninger og andre kulturminner som er ute av bruk, fjerning eller ødeleggelse av kulturminner
Friluftsliv	Gjengroing i seter-/utmarksbeiteområdene	Barrierevirkning av dyrka mark, gjengroing pga. redusert beitebruk
Forurensing og klima		

Avrenning til vann	Stor husdyrtetthet i enkelte områder, ugunstig bruk og lagring av husdyrgjødsel	Ugunstig bruk og lagring av husdyrgjødsel, erosjon, jordarbeiding om høsten
Klimagassutslipp til luft	Stor husdyrtetthet i enkelte områder, spredning av husdyrgjødsel	Spredning av husdyrgjødsel, jordpaking
Plantevern	Bruk av plantevernmidler i potetdyrking	Bruk av plantevernmidler

Utfordringer og mål for Engerdal kommune

Engerdal kommune har et totalareal på vel 2195 km², hvorav i underkant av bare 1 % utgjør dyrket mark. 1048 km² er skogareal og drøyt 14 km² er jordbruksareal. Jordbruket omfatter hovedsakelig grovfôrbaserte produksjoner som melk- og kjøttproduksjon på storfe, samt produksjon av sauekjøtt og noe hjortekjøtt.

Vi skal opprettholde kunnskapen, aktiviteten og verdiskapningen innen jordbruket og utvikle nye inntektsmuligheter basert på jordbruksressursene vi har tilgjengelig. En stor utfordring for mange gårdbrukere i Engerdal som har husdyr, og særlig småfe, er at de har mistet muligheten til å benytte utmarksbeiteområdene i kommunen på grunn av stort rovdyrpress. Siden Engerdal ligger i et marginalområde for jordbruksproduksjon med næringsfattig berggrunn er vi avhengige av å utnytte de ressursene vi har tilgjengelig. Vi har både rett og plikt til å ta vare på våre matproduserende arealer for kommende generasjoner. Ved tap av utmarksbeite må man forsøke å tilrettelegge for andre løsninger for driften og bruk av arealer. Dette gjør igjen utfordringen med å holde aktivitet og viktig kunnskap oppe i næringen krevende. En annen utfordring er å sikre sysselsettingen i landbruket slik at vi skaper attraktive og livskraftige bomiljøer i grendene våre. Vi må huske at det komparative fortrinnet landbruket i Engerdal har, er utmarka og beitemuligheten.

Det ligger mye gammelt trådgjerde, gjerne delvis nedgrodd i utkanten av innmarka. Fellestiltak som bidrar til en ekstrainsats tilknyttet opprydding av dette bør støttes.

Store mengder plastavfall fra landbruket er en utfordring. Det finnes mottak for landbruksplast-/folie i kommunen gjennom det interkommunale avfallsselskapet FIAS. Men lagring av platen og videre frakt til mottaksstasjonen kan være en utfordring. Fellestiltak, for eksempel via bondeorganisasjonene, som bidrar til tiltak som stimulerer til økt gjenvinning av landbruksplasten bør støttes.

Tiltak for å redusere forurensning skal redusere tap eller risiko for tap av næringsstoffer, partikler og andre forurensende utslipp til jord, vann eller luft fra jordbruksarealer, fôr eller gjødsel. I kommunen er det mange utvendige eldre gjødselkummer. Det har ikke vært tradisjon for å bygge dekke over disse. For å unngå utslipp til luft, hovedsakelig av ammoniakk, bør det stimuleres til varig dekke over disse.

Husdyrgjødsel med mer enn 25 % tørrstoff kan lagres rett på bakken. Slike lagre har en viss avrenningsfare. Tiltak som omfatter støping av fast dekke under disse lagrene for å hindre avrenning til vassdrag, bør prioriteres for tilskudd. Det samme gjelder dekke under fôringsplasser og lagringsplasser for rundballer.

Landbruket i Engerdal skal ha fokus på å drifte på en klimavennlig måte. Klimavennlig er ofte det samme som god agronomi

Prioritering for Engerdal kommune

SMIL-midler skal benyttes til tiltak som går utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. SMIL-midler kan gis til engangstiltak, og eventuelt følges opp med regionale miljøtilskudd (RMP ordning) etterpå. Slike tiltak bør prioriteres.

Kommunene vil ut fra føringer som er gitt, først og fremst prioritere søknader som omhandler forurensning og klima. Ved prioritering legger kommunen vekt på tiltak som har konkret miljøeffekt. Deretter prioriteres de ulike kulturlandskapstiltakene og til slutt planleggings- og tilretteleggingsprosjekter. Når det gjelder kulturlandskap så vil tiltakene som er knyttet direkte til jordbruksnæringen prioriteres høyt innen denne kategorien.

1. Forurensningstiltak

Mål

Redusere avrenning av næringsstoffer og plantevernmidler til jord og vann og begrense utslipp til luft.

Det kan innvilges tilskudd til gjennomføring av tiltak som bidrar til å redusere forurensning, eller risiko for forurensning, fra jordbruket. Dette kan omfatte tiltak som reduserer erosjon og tap av jord, næringsstoffer og plantevernmidler. Det kan også omfatte tiltak for å redusere forurensende utslipp til luft.

Formålet med tilskuddet vil være å sikre godt vannmiljø i jordbrukspåvirkede vannforekomster, redusere utslipp av ammoniakk fra jordbruket, redusere utslipp av klimagasser fra jordbruket, redusere helse- og miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler i jordbruket.

Tiltak som bidrar til å redusere forurensning kan også bidra til bedre agronomisk driftspraksis og tilpasning til klimaendringer, samt øke opptak av karbon til jord.

Tiltak

Avrenning til vann

- Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, kumdammer, gjenåpning av bekkelukkinger mm.
- Avskjæringsgrøfter (for å redusere erosjon og arealavrenning).
- Erosjonssikring av elve- og bekkkanter, flomdempende tiltak mm.
- Etablering av fangdammer, andre økologiske rensetiltak på jordbruksareal.
- Miljøplantinger.
- Tiltak, utover det som omfattes av vanlig jordbruksdrift, som kan hindre avrenning fra husdyrgjødsel i utekveer, fôringsplasser, utvendige gjødsellagre, samle plasser for beitedyr, samt avrenning fra rundballer mm.

Utslipp til luft

Dekke over eksisterende gjødsellager for å hindre avgasser, særlig av ammoniakk. Dekket skal være av varig karakter.

Plantevern

Det kan gis støtte til spesielle investeringer som reduserer tap av plantevernmidler. For eksempel rensetiltak som reduserer risiko for tap av plantevernmidler (biobed ved påfyllingsplasser o.l.).

2. Kulturlandskapstiltak

Mål

Det kan gis tilskudd til kulturlandskapstiltak som gjennom istandsetting, skjøtsel og vedlikehold ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap. Tilskudd kan eksempelvis gis for å ta vare på og utvikle jordbrukets kulturlandskap, ta vare på variasjonen i jordbrukets verdifulle kulturlandskap, ta vare på og skjøtte biologisk verdifulle arealer i jordbruket, bedre status for truede arter i jordbruket, øke bruk og vern av jordbrukets genetiske ressurser, å bedre tilstanden til kulturminner og kulturmiljøer i jordbruket og bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet.

Vi ønsker å legge til rette for mer beiting/bruk av kombinerte inn- og utmarksbeitearealer. Gi støtte til tiltak som hindrer gjengroing, både i form av gjerding og innsett av husdyr, samt annen skjøtsel.

Tiltak

Biologisk mangfold

Det kan gis tilskudd til tiltak som ivaretar biologisk mangfold. Aktuelle tiltak kan være:

- Etablering, restaurering, utbedring og skjøtsel av områder med landskapselementer som bidrar til å utvikle og ivareta leveområder og spredningsveier for planter og dyr.
- Istandsetting og skjøtsel av gammel kulturmark gjennom beiting, brenning, slått, etc.
- Etablere og vedlikeholde kantarealer, som ligger utenfor jordbruksarealer for pollinerende insekter.
- Bekjempelse av svartelista arter, som for eksempel kjempespringfrø og hønsehirse.
- Åpning av lukkede grøfter.
- Restaurering av arealer som er viktig for biologisk mangfold.

Kulturlandskap, kulturminner og kulturmiljøer

Det kan gis tilskudd til kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger, gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer. For kulturminner gjelder det kulturminner i tilknytning til jordbrukslandskapet. Tiltak i forbindelse med næringsutnyttelse vil bli prioritert. Det gis normalt ikke tilskudd til våningshus/bolighus.

Aktuelle tiltak kan være:

- Inngjerding av gammel kulturmark/innmarksbeiter der det tilrettelegges for beitedyr.
- Rydding av gjengrodde jordbruksarealer og tilgrensende arealer.
- Restaurering/istandsetting av setermiljøer.
- Fjerning av gamle gjerder, piggråd mm (enkelttiltak og fellestiltak).
- Tiltak som hindrer gjengroing av gammel kulturmark. Særlig i seterområdene.
- Gamle bygninger som er en naturlig del av et tun.
- Bevaringsverdige vognskjul, smier, bakstehus løer osv. kan omsøkes. Bygninger som skal benyttes i næringssammenheng prioriteres.
- Vedlikehold, istandsetting, bevaring og planlagt bruk av kulturminner og kulturmiljøer.
- Skjøtsel av vegetasjon på og omkring kulturminner og kulturmiljøer.

Kulturminner-/og miljøer som er medtatt i kommunens kulturminneplan bør prioriteres fremfor andre lignende tiltak.

Friluftsliv

Det kan gis tilskudd til tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle arealer åpne. Tilskudd kan gis for å bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet og øke muligheten for rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap.

Aktuelle tiltak kan være:

- Tiltak for å bedre allmennhetens tilgang til jordbrukslandskapet og øke muligheten for rekreasjon og friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap.
- Re-etablering, utbedring, rydding og vedlikehold av historiske stier og turveier i jordbruksområder. Tilhørende informasjonsskilt.
- Tilrettelegging av stier, gjerding, gjerdeklyv, grunder o.l.

Prioriteringer innenfor kulturlandskapstiltak

1. Landskapstiltak; Gjengroingstiltak – biologisk mangfold
2. Friluftsliv; ferdselstiltak tilknyttet jordbruksområder
3. Bygningstiltak; verneverdige og andre bygninger tilknyttet jordbruket

3. Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter

Mål

- Målet er å støtte prosjekter som leder frem til planer for konkrete tiltak for ivaretagelse av natur- og kulturminneverdiene i kulturlandskapet, samt til tiltak som bidrar til å hindre eller redusere forurensning fra jordbruket.
- Kommunen ønsker å støtte utredning av helhetlige løsninger som fremmer samarbeid og næringsutvikling.
- Det stilles krav om organisering av prosjektet og at det årlig utarbeides rapport om framdriften av prosjektet.

Tiltak

Alle tiltak som fører til lokalt engasjement og utvikling av miljøet i et avgrenset geografisk jordbruksområde.

- Støtte til informasjonsmøter, foredragsholder, organisering og planlegging.

Prioritering

Fellestiltak fremfor enkelttiltak.

Retningslinjer for søknadsbehandling til SMIL tilskudd

Søknadsprosess og søknadsbehandling

Søknadsfrist

Søknadsfrist er 1.mars. Søknadsfristen annonseres på kommunens hjemmeside og via andre relevante kanaler.

Søknaden

Det skal benyttes elektronisk søknadsportal via Altinn. Søk på: www.altinn.no, *Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket*.

Vedlegg til søknaden:

- Kart
- Kostnadsoverslag
- Finansieringsplan
- Fotografier/tegninger
- Gjødslingsplan og/eller plantevernjournal
- Skriftlige grunneiertyllatelser ved tiltak på annenmanns grunn

Alle søknader vedrørende tilskudd til verneverdige bygninger skal ha med uttalelse fra kulturvernmyndighet.

Tilskuddssats

- Det enkelte prosjekt kan gis tilskudd med inntil 70 % av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold ytes inntil 100 % tilskudd av godkjent kostnadsoverslag.
- Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt kan støttes med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag.
- Kommunen kan redusere tilskuddssatsene for at mange gode søknader kan få tilskudd.

Søknadsbehandling

- Søknadene behandles av kommunen som også kan innhente faglige råd fra andre instanser ved prioritering av søknadene. Eventuell klagebehandling håndteres av Fylkesmannen i Innlandet.
- Klagens endes via kommunen.

Utbetaling av tilskudd

- Tilskudd utbetales etter skriftlig anmodning fra søker.
- Dokumentasjon på utført arbeid må vedlegges.
- Delutbetaling kan foretas med prosentvis tilskuddsandel ut fra hvor stor del som er utført av tiltaket.
- Kommunen kan utbetale inntil 75 % av tilskuddet etter hvert som tiltakshaver har dokumentert utgifter til godkjente tiltak.
- De siste 25 % av tilskuddet holdes tilbake inntil arbeidet er fullført og sluttregnskapet er godkjent.

Krav til sluttrapport

- Sluttrapport må inneholde en beskrivelse av tiltaket og hvordan det er gjennomført, samt beskrivelse av gjennomførte tiltak og opplyse om eventuelle avvik fra søknad og vedtak som ble gjort.

- Det skal føres regnskap med oversikt over alle utgifter, egen og leid arbeidsinnsats, ekstern finansiering og dugnadstimer. Timelister må føres fortløpende og fremlegges ved anmodning om utbetaling. Regnskap med regnskapssammendrag og kopi av bilag, samt sluttrapport leveres kommunen ved anmodning om sluttutbetaling. Regnskap skal føres slik at det er enkelt å sammenligne det med kostnadsoverslaget i søknaden.
- Avvik i forhold til godkjent plan må avklares med kommunen på forhånd/underveis i prosjektet. Dersom det ikke er innhentet godkjenning på forhånd kan det medføre at tilskuddet blir avkortet eller inndratt.
- Andre krav til rapportering kan gis i vedtaksbrevet.

Kontroll

Kommunen er ansvarlig for at det gjennomføres tilstrekkelige kontrolltiltak for å sikre at tilskuddet brukes i tråd med forutsetningene. Søker av tilskudd plikter å gi alle opplysninger som forvaltningen finner nødvendig.

Arbeidsfrist

Arbeidsfrist framgår av vedtaket, og er normalt 3 år. Arbeidsfristen kan forlenges med inntil 2 år etter søknad, dersom tiltaket er påbegynt, men ikke ferdig. Gjennomføringsfristen kan uansett ikke gå ut over 5 år fra tilskuddet ble innvilget.

Vilkår

Vilkår framgår av vedtaket i den enkelte saken.

Tilskuddsmottaker er selv ansvarlig for å innhente samtykke etter de lover og forskrifter som tiltaket faller inn under.

Andre momenter for vurdering av søknader

- Det gis ikke tilskudd til tiltak som allerede er påbegynt eller utført.
- Det gis ikke tilskudd til løst, lett omsettelig utstyr.
- Godkjente satser for egeninnsats:
 - Eget arbeid kr 350,- per time.
 - Eget arbeid med traktor og redskap, kr 800,- per time (person+traktor+redskap).
 - Kjøreutgifter dekkes kun ved transport av nødvendig materiell. Statens gjeldende satser per km skal benyttes.